

Tėvų atsisakymo skiepyti savo vaikus priešasčių vertinimas

Greta Jokubauskaitė

Klaipėdos valstybinė kolegija

Nijolė Galdikienė

Klaipėdos valstybinė kolegija

Santrauka. Tėvai, neturėdami pakankamai žinių ir mokslškai pagrįstos informacijos apie skiepus, jų naudą ir žalą, susidaro neteisingą požiūrį į vakcinavimą, ima abejoti vakcinų naudingumu bei reikalingumu ir vis dažniau atsisako skiepyti vaikus, neatsižvelgdami į galimas pasekmes.

Tyrimo tikslas – įvertinti tėvų atsisakymo skiepyti savo vaikus priežastis.

Tyrimo metodai. Tyrimas atliktas, taikant kiekybinį aprašomąjį tyrimo metodą. Tyrimo dalyviai – tėvai ($n = 394$), atsisakę skiepyti savo vaikus bent vienu skiepu iš rekomenduojamo vaikų profilaktinių skiepimų kalendoriaus.

Rezultatai. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad tėvai žino apie profilaktinius skiepus nuo infekcinių ligų, tačiau tik trečdalis sutinka, kad profilaktiniai skiepai yra pagrindinis būdas apsaugoti nuo infekcinių ligų. Dažniausiai tėvai neskiepia savo vaiko dėl komplikacijų baimės; per intensyvaus skiepų kalendoriaus; dėl per daug vakcinose esančių sudedamųjų dalių; dėl to, jog mano, kad vaiko imunitetas persirgus infekcine liga yra geresnis nei įgytas po vakcinacijos; kad skiepai gali sukelti kai kurias papildomas ligas, bei dėl tėvų nuomonės, kad skiepai yra farmacijos kompanijų užsidirbimo būdas.

Išvados. Tėvų apsisprendimui skiepyti vaikus didžiąją įtaką turi klaidinga informacija apie vakcinų saugumą žiniasklaidoje bei internete. Dėl nepakankamai turimos informacijos ir neteisingo požiūrio apie skiepimą tėvai linkę nepasitikėti skiepų nauda. Pagrindinės priežastys, dėl ko tėvai atsisako skiepyti savo vaikus, yra baimė dėl skiepų sukeltamų komplikacijų ir šalutinio poveikio, per intensyvaus skiepų kalendoriaus ir dėl vakcinų sudedamųjų dalių kiekio bei poveikio.

Reikšminiai žodžiai: vaikų skiepai; tėvai; atsisakymo skiepyti priežastys.

Assessment of Reasons of Parents' Refusal to Vaccinate Their Children

Abstract. Parents who do not have enough knowledge and scientifically based information about vaccines, their benefits and harms lead to the wrong approach to vaccination, they are beginning to question the usefulness of vaccines and it is necessary and completely refusing to vaccinate children so that there could be possible consequences.

Research aim. To evaluate the reasons for parents refusing to vaccinate their children and possible consequences.

Research methods. The study was performed using a quantitative descriptive research method. The study participants were parents ($n = 394$) who refused to vaccinate their children with at least one vaccine from the recommended pediatric preventive vaccination calendar.

Results. The results of the study revealed that parents are aware of preventive vaccinations against infectious diseases, but only a third agree that preventive vaccinations are the main way to protect against infectious diseases. Usually, parents do not vaccinate their child for fear of vaccine complications; through an intensive vaccination calendar; due to excessive components in vaccines; because the child's immunity in the event of an infectious disease is better than that acquired after vaccination; vaccinations can cause certain additional diseases and parents believe that vaccines are a way for companies to make money.

Conclusions. False information about the safety of vaccines in the media and on the Internet has a major influence on parents' decision to vaccinate their children. Due to insufficient information available and the wrong attitude about vaccination parents tend not to trust the benefits of vaccination. The main reasons why parents refuse to vaccinate their children are fears about vaccine complications and side effects, an over-intensive vaccination schedule, and the amount and impact of vaccine ingredients.

Keywords: children 's vaccination; parents; reasons for refusal to vaccinate.

Įvadas

Tyrimo aktualumas. Imunizacija yra procesas, kurio metu asmuo tampa atsparus infekcinei ligai, skiriant vakciną [1, 2]. Lietuvoje vaikai skiepijami pagal Lietuvos Respublikos vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių. Vaikai ir kūdikiai yra skiepijami nuo tuberkuliozės, hepatito B, kokliušo, difterijos, stabligės, poliomiélito, tymų, epideminio parotito, raudonukės, B tipo *Haemophilus influenzae*, pneumokokinės, žmogaus papilomos viruso (tik mergaitės), rotavirusinės, B tipo meningokokinės infekcijų [1]. S. Čaplinskas (2016) teigia, kad per keletą

dešimtmečių, naudojant skiepus, pavyko sustabdyti daugelį ligų: raupus, pasiutligę, stabligę, poliomielitą, tymus, kokliušą, epideminį parotitą, kurių komplikacijos dažnai baigdavosi mirtimi. Skiepai yra veiksmingiausia priemonė, skiepijant pasaulyje kasmet išsaugoma 2,5 milijonų gyvybių, tačiau 1 iš 5 vaikų vis tiek yra nepaskiepytas [2]. Pavyzdžiui, Lietuvoje 2013 m. užfiksuota 35 tymų atvejai. Visi sirgusieji buvo neskiepyti arba nepilnai paskiepyti nuo tymų [4]. Tokių žmonių vis daugėjo, virusas greitai išplito ir dėl to atsirado ligos protrūkių [2]. Dažniausia to priežastimi įvardijama gyventojų migracija bei tėvų atsisakymas skiepyti savo vaikus [5].

Pastaruoju metu žmonės vis dažniau diskutuoja apie skiepus socialiniuose tinkluose, kur mokslškai nepagrįstai formuoja neigiamą nuomonę apie skiepijimą. Tėvai, neturėdami pakankamai žinių ir mokslškai pagrįstos informacijos apie skiepus, ima abejoti vakcinų naudingumu bei reikalingumu, susidaro netinkamą nuomonę ir vis dažniau atsisako skiepyti vaikus [6, 7]. Taip pat pasaulyje nebesusiduriama su labai didelėmis bei sunkiomis infekcinėmis ligomis, tad žmonės pradėjo manyti, kad nebėra pavojaus susirgti daugeliu užkrečiamųjų ligų, dėl šios priežasties keičiasi tėvų požiūris į rekomenduojamą vaikų skiepijimą. O galimas nepageidaujamas skiepų poveikis tėvų akyse tampa daug didesnė grėsmė nei liga, su kuria vaikas gali niekada savo gyvenime nesusidurti. Tėvai, bijodami rizikuoti vaiko sveikata, vis dažniau atsisako jį skiepyti [7, 8, 9].

Tyrimo naujumas. Imunizacijos lygis Lietuvoje gana aukštas, tačiau dalis vaikų yra neskiepyti. Didėjantis neskiepytų vaikų skaičius kelia vis didesnę grėsmę bendruomenės bei šalies imuniteto mažėjimui. Skiepų didėjimo ar mažėjimo tendencijas, vakcinų žalą, naudą ir neskiepijimo pasekmes analizuoja užsienio [6] bei Lietuvos [3, 5] mokslininkai, ir ši tema išlieka aktuali.

Tyrimo tikslas – įvertinti tėvų atsisakymo skiepyti vaikus priežastis.

Tyrimo medžiaga ir metodai

Atliktas kiekybinis aprašomasis tyrimas apklausiant tėvus, kurie atsisakė skiepyti savo vaikus bent vienu skiepu iš rekomenduojamo vaikų profilaktinių skiepijimų kalendoriaus. Tyrimo imtis $n = 394$. Tyrimo duomenys nuo 2020-11-15 iki 2020-12-10 rinkti internetu, klausimyną patalpinus į socialinių tinklų grupes „Skiepų naudos / žalos“, „Skiepai“, kurių administratoriai užtikrino, kad klausimyną užpildė tik tėvai, neskiepiję savo vaiko iki 18 metų amžiaus bent viena vakcina iš rekomenduojamo profilaktinių skiepų kalendoriaus.

Tyrimo instrumentas parengtas adaptuojant Klaipėdos valstybinės kolegijos absolventės Evelinos Stančaitytės ir jos profesinio bakalauro darbo vadovės doc. dr. Nijolės Galdikienės sukurtą klausimyną. Buvo kreiptasi į klausimyno autorius ir gautas sutikimas naudoti klausimyną, atliekant šį tyrimą. Klausimyną sudaro keturios dalys: informacija tyrimo dalyviui apie tyrimą ir anonimiškumo bei konfidencialumo užtikrinimą; demografiniai klausimai apie respondentų lytį, amžių bei išsilavinimą; klausimai apie šaltinius, iš kur gaunama informacija apie skiepus; klausimai apie priežastis, dėl kurių tėvai atsisako skiepyti vaikus bent viena vakcina iš rekomenduojamo vaikų profilaktinių skiepų kalendoriaus. Tyrimo metu buvo užtikrintas anonimiškumas ir konfidencialumas.

Pirmoje lentelėje pateikiami tyrime dalyvavusių tėvų demografiniai duomenys.

1 lentelė. Tėvų pasiskirstymas pagal demografinius duomenis (lytį, išsilavinimą, amžių)

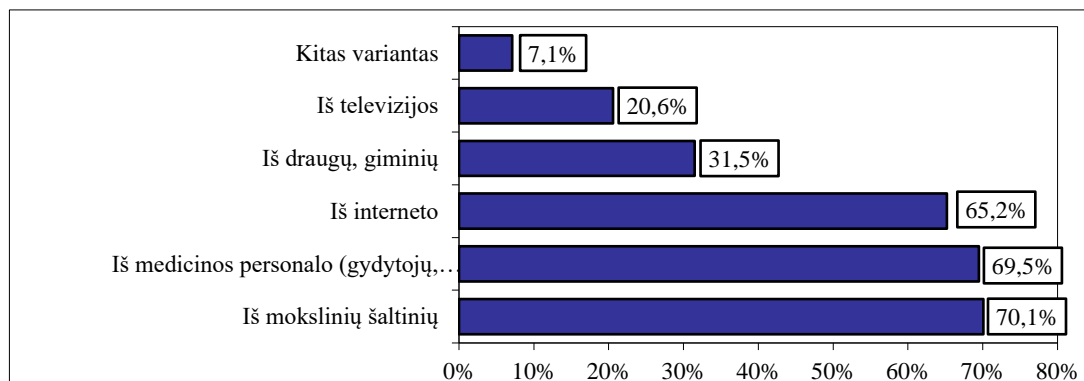
Charakteristika		n, vnt.	proc.
Lytis	Vyrai	19	4,8
	Moterys	375	95,2
Išsilavinimas	Pradinis	9	2,3
	Vidurinis	38	9,6
	Profesinis	54	13,7
	Aukštasis	293	74,4
Amžius	20–29 m.	162	40,9
	30–39 m.	171	43,4
	40–49 m.	49	12,4
	50 m. ir daugiau	12	3

Pagal amžiaus grupes tėvai pasiskirstė taip: 30–39 m. – 43,4 proc.; 20–29 m. – 40,9 proc.; 40–49 m. – 12,4 proc.; 50 m. ir daugiau – 3 proc. (1 lentelė). Didžioji dalis tyrime dalyvavusiųjų turėjo aukštąjį išsilavinimą (74,4 proc.), kiti tėvai – profesinį (13,7 proc.), vidurinį (9,6 proc.) ir pagrindinį (2,3 proc.) išsilavinimą.

Tyrimo duomenys buvo apskaičiuojami naudojant SPSS („Statistical Package for the Social Sciences“) programinę įrangą ir „MS Excel“ programą. Įvertinti rezultatų statistinius požymius ir ryšius pagal skirtingas išsilavinimo ir amžiaus grupes buvo naudojamas Chi kvadrato (χ^2) kriterijus. Chi kvadrato (χ^2) homogeniškumo kriterijus, kai vienas požymis (išsilavinimas, amžius) stebimas keliose populiacijose bei tikrinama, ar požymis yra pasiskirstęs vienodai ar skirtingai. Populiacija statistiškai reikšminga laikyta, kai $p < 0,05$, o nesiskiria, kai $p \geq 0,05$. Duomenų vaizdavimo būdas – diagramos ir lentelės.

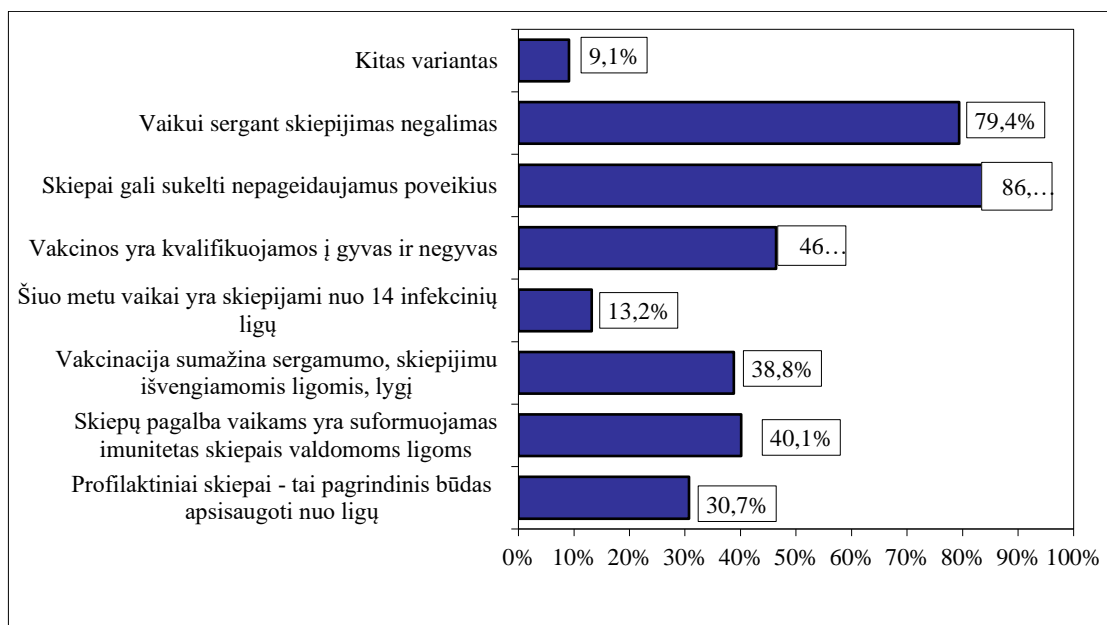
Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Tėvų apsisprendimui skiepyti savo vaiką didelę įtaką turi informacija apie skiepus ir vakcinas. Tėvams buvo pateiktas klausimas, iš kokių šaltinių jie gauna informaciją apie skiepus. Dauguma tėvų (70,1 proc.) apie skiepus sužino iš mokslinių šaltinių, medicinos personalo (gydytojų, slaugytojų, akušerių) (69,5 proc.) ir interneto (65,2 proc.). Mažesnę dalį (31,5 proc.) – iš draugų, giminių ir iš televizijos (20,6 proc.). Kiti tėvai informaciją apie skiepus gauna iš knygų, laikraščių, žurnalų, neigiamos patirties bei farmacijos dokumentų. Šias priemones nurodė tik 7,1 proc. tėvų (1 paveikslas).

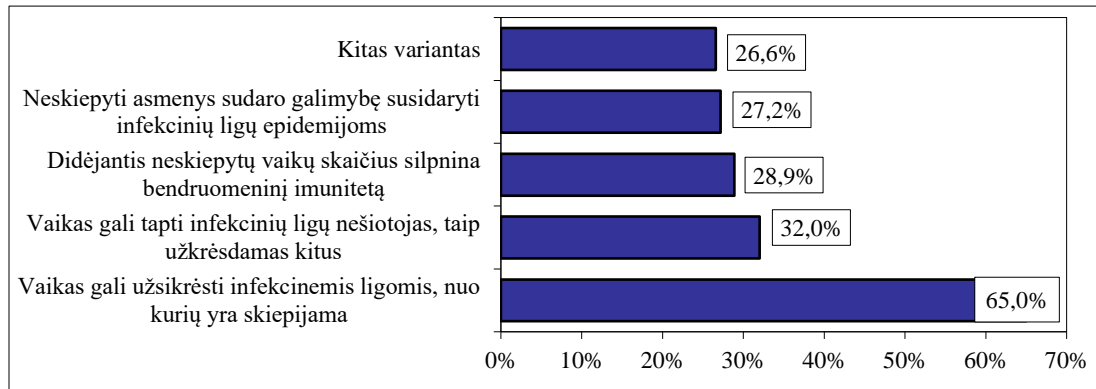
1 paveikslas. Tėvų gaunamos informacijos apie skiepus šaltiniai (proc.)

Įvertinus tėvų žinias apie profilaktinius skiepus nuo infekcinių ligų, nustatyta, kad dauguma tėvų (86,3 proc.) žino, kad skiepai gali sukelti nepageidaujamą poveikį ir skiepyti nerekomenduojama vaikui sergant (79,4 proc.). Apie pusę tėvų (46,4 proc.) žinojo, kad vakcinos yra skirstomos į gyvas ir negyvas, kad skiepais vaikams yra suformuojamas imunitetas skiepais valdomoms ligoms (40,1 proc.), vakcinacija sumažina sergamumo skiepijimu valdomomis ligomis lygį (38,8 proc.). Trečdalis tėvų žinojo, kad profilaktiniai skiepai yra pagrindinis būdas apsaugoti nuo infekcinių ligų (30,7 proc.), ir mažiausiai tėvų žino, kad šiuo metu vaikai skiepijami nuo 14 infekcinių ligų (13,2 proc.) (2 paveikslas). Lyginant tėvų žinias apie profilaktinius skiepus pagal skirtingas išsilavinimo grupes, nustatyta, kad vidurinę bei pagrindinę išsilavinimą turintys tėvai apie vakcinų skirstymą į gyvas ir negyvas žinojo mažiau nei tėvai, turintys aukštąjį ir profesinį išsilavinimą ($\chi^2 = 14,541$; $p < 0,002$). Pagal amžiaus grupes tėvų žinios, kad skiepai gali sukelti nepageidaujamų reakcijų, pasiskirstė skirtingai ($\chi^2 = 13,490$; $p < 0,009$): 20–29 m. (91,3 proc.), 30–39 m. (85,4 proc.) ir 40–49 m. (79,6 proc.) amžiaus tėvai žinojo labiau nei tėvai, turintys 50 metų ir daugiau (58,3 proc.).

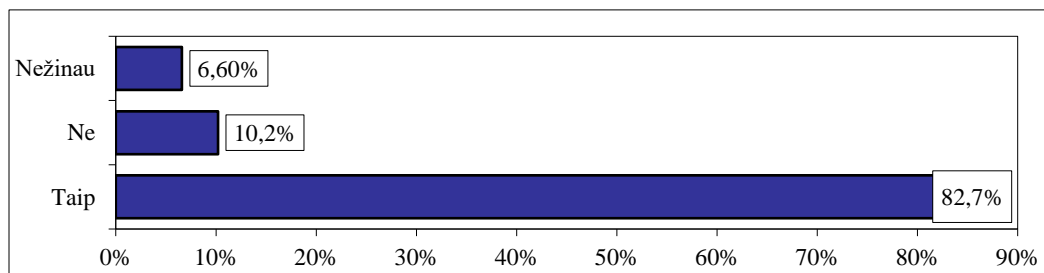
2 paveikslas. Tėvų žinios apie profilaktinius skiepus nuo infekcinių ligų (proc.)

Vertinant tėvų žinias apie galimas pasekmes nepaskiepijus savo vaiko nuo infekcinių ligų, valdomų skiepais, matome, kad tėvai yra susipažinę su pasekmėmis. Dauguma tėvų (65 proc.) žino, jog vaikas gali užsikrėsti infekcinėmis ligomis, nuo kurių yra skiepijama. Mažiau nei pusė tėvų (32 proc.) sutiko, kad neskiepytas vaikas gali tapti infekcinių ligų platintoju ir taip užkrėsti kitus. Daugiau nei ketvirtadalis tėvų (28,9 proc.) pažymėjo, kad didėjantis neskiepytų vaikų skaičius silpnina bendruomeninį imunitetą, ir tokia pat dalis (27,2 proc.), kad neskiepyti asmenys sudaro galimybę susidaryti infekcinių ligų epidemijoms (3 paveikslas).

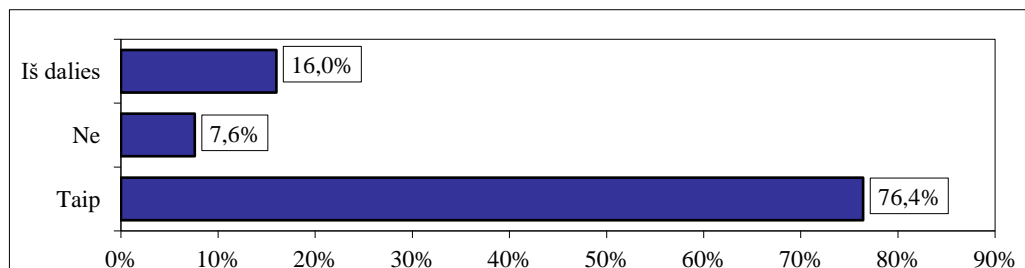
3 paveikslas. Tėvų žinios apie galimas pasekmes nepaskiepėjus vaiko (proc.)

Dažnai tėvų sprendimą dėl vaikų skiepijimo veikia kitų artimoje aplinkoje esančių tėvų sprendimai. Buvo paklausta, ar apklaustųjų šeimoje ir (arba) pažįstamų rate yra tėvų, kurie atsisako skiepyti savo vaikus. Rezultatai rodo, kad dauguma tėvų (82,7 proc.) turi savo aplinkoje pažįstamų asmenų, kurie neskiepijo savo vaiko. Tik 10,2 proc. apklaustųjų atsakė, kad tokių tėvų savo aplinkoje neturi arba nežino (6,6 proc.), kad tokių yra ($\chi^2 = 24,410$; $p < 0,002$) (4 paveikslas).

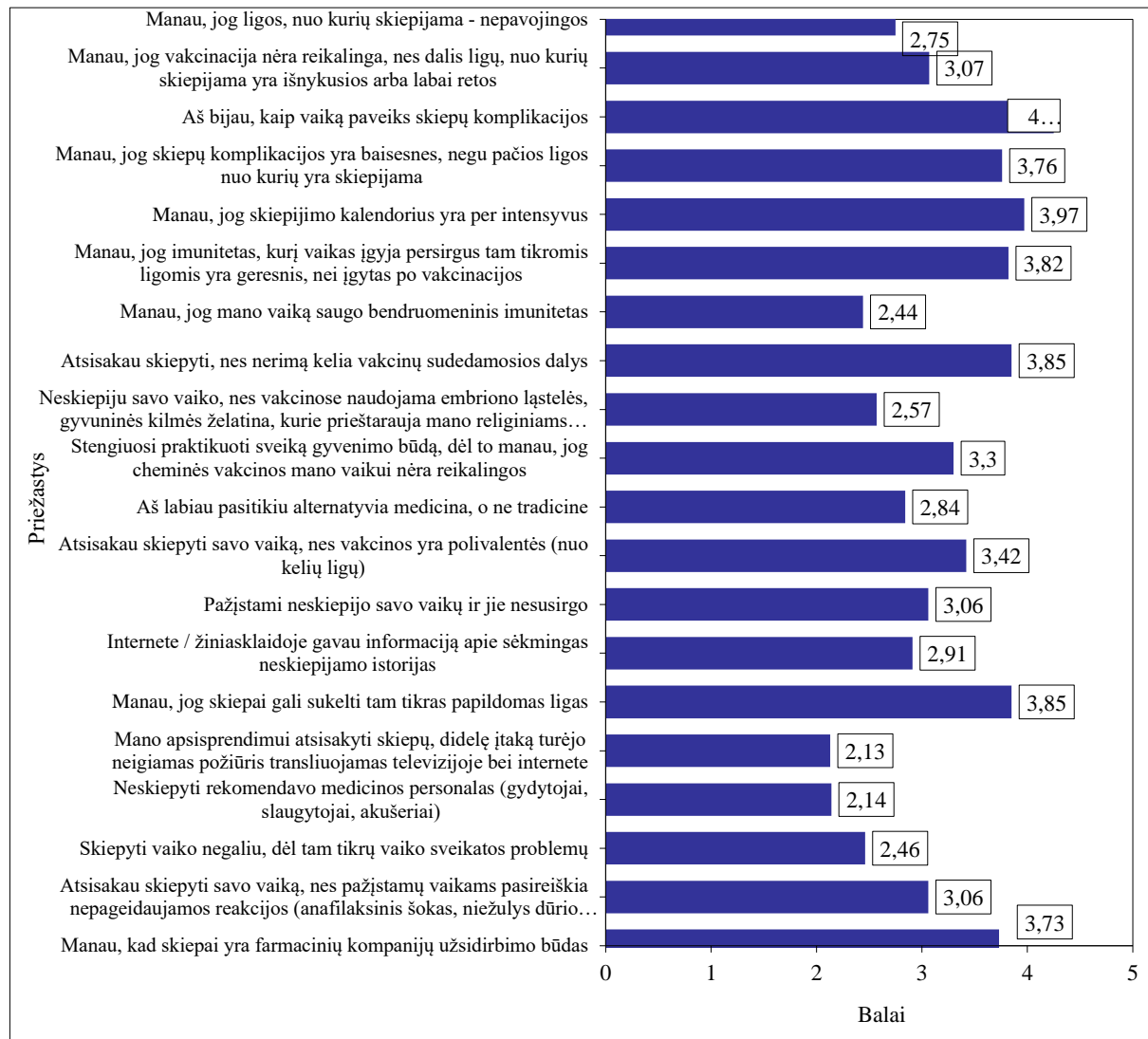
4 paveikslas. Tėvai, turintys šeimos narių ar pažįstamų, kurie atsisako skiepyti savo vaikus (proc.)

Į klausimą, ar tėvai yra susipažinę su rekomenduojamų profilaktinių skiepų kalendoriumi, didžioji dalis apklaustųjų (76,4 proc.) atsakė, kad yra susipažinę, 16 proc. – susipažinę iš dalies, nesusipažinę tik 7,6 proc. tėvų (5 paveikslas).

5 paveikslas. Tėvų pasiskirstymas pagal susipažinimą su profilaktiniu skiepų kalendoriumi (proc.)

Nustatant priežastis, dėl kurių tėvai atsisakė skiepyti savo vaikus, buvo prašoma pateiktus teiginius įvertinti pagal penkių balų Likerto skalę nuo „Visiškai nesutinku“ (1 balas) iki „Visiškai sutinku“ (5 balai). Aukštesnis balas rodo, kad su atsisakymo skiepyti vaiką (-us) priežastimi sutinkama labiau (6 paveikslas).

6 paveikslas. Tėvų atsisakymo skiepyti vaikus priežasčių vertinimų vidurkiai

Įvertinę tėvų pateiktus atsakymus, galime teigti, kad svarbiausios tėvų atsisakymo skiepyti vaiką priežastys buvo baimė, jog vaiką paveiks skiepų komplikacijos (vertinimo vidurkis siekė net iki 4,25 balo); nuomonė, kad skiepų kalendorius yra per intensyvus (vertinimo vidurkis 3,97 balo); nerimas dėl vakcinų sudedamųjų dalių (vertinimo vidurkis 3,85 balo); manymas, kad skiepai gali sukelti tam tikrų papildomų ligų (vertinimo vidurkis 3,85 balo), ir kad imunitetas, kurį vaikas įgyja persirgęs kai kuriomis ligomis, yra geresnis nei įgytas po vakcinacijos (vertinimo vidurkis 3,82 balo), bei nuomonė, kad skiepų komplikacijos yra baisesnės negu pačios ligos, nuo kurių yra skiepijama (vertinimo vidurkis siekė 3,76 balo), ir kad skiepai yra farmacinių kompanijų užsidirbimo būdas (vertinimo vidurkis 3,73 balo). Kiek rečiau tėvai įvardijo šias priežastis: vakcinos yra polivalentės (vertinimo vidurkis 3,42 balo); tėvai stengiasi praktikuoti sveiką gyvenimo būdą kaip alternatyvą skiepams (vertinimo vidurkis 3,3 balo). Rečiausiai įvardytos priežastys – nuomonė, kad vakcinos nereikalingos, nes daugelis ligų yra išnykusios

arba retos (vertinimo vidurkis siekė iki 3,07 balo); pažįstami neskiepijo savo vaikų ir jie nesusergo (vertinimo vidurkis 3,06 balo); pažįstamų vaikams pasireiškė nepageidaujamų reakcijų (vertinimo vidurkis 3,06 balo).

Išvados

1. Lietuvoje vaikų skiepijimas atliekamas pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos nustatytą vaikų skiepijimo kalendorių. Rekomenduojamųjų bei privalomųjų profilaktinių vaikų skiepų grafiko laikymasis yra svarbiausi veiksniai, lemiantys tiek individualią apsaugą, tiek visuotinį imunitetą. Tėvai, atsisakę skiepyti savo vaikus, nurodo, kad pagrindinės priežastys yra baimė dėl skiepų komplikacijų ir šalutinio poveikio; per intensyvus skiepų kalendorius; vakcinų sudedamųjų dalių kiekis ir poveikis; įsitikinimas, kad imunitetas, kurį vaikas įgyja persirgęs tam tikromis ligomis, yra geresnis nei įgytas po vakcinacijos, ir nuostata, kad skiepai yra farmacijos kompanijų užsidirbimo būdas.
2. Dėl neteisingo supratimo ir požiūrio į skiepijimą visuomenė vis labiau nepasitiki skiepijimo nauda ir ima abejoti moksliniais šaltiniais. Didžiulę įtaką apsisprendimui dėl vaikų skiepijimo daro informacija internete, nepasitikėjimas informacijos teikėjais apie imunoprofilaktiką, klaidinga informacija žiniasklaidoje apie vakcinų saugumą.

Literatūra

1. Juozapavičienė R., Motienė R., Grūnovienė D. Gyventojų ir farmacijos specialistų požiūris į skiepijimosi galimybes visuomenės vaistinėje. *Visuomenės sveikata*. 2017; 27(6): 29–32. doi: <https://doi.org/10.5200/sm-hs.2017.091>
2. Pasaulio sveikatos organizacija. Never miss another jab. 2014. Prieiga per internetą: <http://www.who.int/features/2014/immunization-app/en/>
3. Čaplinskas S. Imunoprofilaktikos svarba siekiant suvaldyti skiepais valdomas užkrečiamąsias ligas. *Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2016; 20(8): 536–550.
4. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras. Kalendoriniai skiepai vaikams. Kaunas: Vitae Litera. 2015; 1–24. Prieiga per internetą: www.ulac.lt/uploads/downloads/Kalendoriniai%20skiepai%20Web.pdf
5. Lidžiūtė L., Stasiuvienė D. (2015). Tėvų, kurių vaikai lanko lopšelių, informuotumas apie vakcinas ir jų požiūris į vaikų imunoprofilaktiką. *Visuomenės sveikata*. 2015; 1:102–109.
6. Healy C. M., Pickering L. K. How to communicate with vaccine-hesitant parents. *Pediatrics*. 2011; 127 Suppl 1: S127–133. doi: [10.1542/peds.2010-1722S](https://doi.org/10.1542/peds.2010-1722S)
7. Nurmi J., and Bronwyn H. “Why Do Parents Refuse Childhood Vaccination? Reasons Reported in Finland.” *Scandinavian Journal of Public Health*, Apr. 2021, doi: [10.1177/14034948211004323](https://doi.org/10.1177/14034948211004323)
8. Kajetanowicz A., Kajetanowicz A. Why parents refuse immunization? *Wiad Lek*. 2016; 69 (3 Pt 1):346–351. PMID: 27486715.
9. McKee C., Bohannon K. Exploring the Reasons Behind Parental Refusal of Vaccines. *J Pediatr Pharmacol Ther*. 2016;21(2):104–109. doi: [10.5863/1551-6776-21.2.104](https://doi.org/10.5863/1551-6776-21.2.104)